

01 Aralık 2021

CÂBİR B. EFLAH (12. YY.) (030057)

Ali Yılmaz^(*)

"Orta Çağ'ın En Önemli el-Mecisti Eleştirimi"

Hayatı

Ebu Muhammed Câbir b. Eflah, İslam medeniyet ve kültürünün Avrupa'ya akışındaki en önemli merkezlerden birisi olan İspanya'da (Endülüs/Sevilla) dünyaya geldi. Maimonides *Delâletü'l-Hairîn* (*Şaşırma, Rehber*) adlı eserinde Endülüslü bazı astronomlardan bahsederken, Ventüs ve Merkür'ün Güneş'in üzerinde olduğu fikrini aldığı kişinin (Câbir b. Eflah) oğlu ile şahsen tanıştığından söz eder. Maimonides'in, 1204 yılında vefat ettiği bilindiğine göre, Câbir'in ölüm tarihi 12. yüzyılın ortaları olarak tahmin edilmektedir.

Endülüs bölgesi Emevi devleti tarafından fethedildikten sonra bir müddet valiler tarafından idare edilmiştir. Emevi sülalesinden olan Abdurrahman b. Muaviye bir şekilde Endülüs'e geçmiş (756), Müslümanlara devlet başkanı olup, dağınık hâlde bulunan insanları toplayarak 1031 yılına kadar Endülüs Emevi devletinin 275 yıl güçlü bir şekilde devam etmesini sağlamıştır. İki devlet (Abbasi-Endülüs Emevi), her ne kadar birbirinin rakibi olsa bile kültür ve medeniyet birikimlerini paylaşarak Avrupa'daki karışıklıkları iyi değerlendirmiştir. Câbir b. Eflah, Avrupa ve dünyada bilim ve kültür açısından popüler olduğu zaman diliminde kendi devletinin yaşadığı siyasi sorunları bizzat müşahade etmiştir. Eflah'ın, Endülüs Emevi devletinin yıkılışından sonra Arapların hâkimiyetinde olup, daha sonra Murabıtlar tarafından idare edilen bir yerde büyümesi, karışık demografik yapı içinde onun Arap asıllı olduğunu göstermektedir. O, Endülüs'te

* Doç. Dr., Giresun Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, İslam Tarihi Anabilim Dalı.
alibedir28@hotmail.com

İSLAM MEDENİYETİNDE BİLİM ÖNCÜLERİ

- ASTRONOMİ -

PROJE EDİTÖRÜ: MEHMET AZİMLİ

Kitap Editörü: Yavuz Selim Göl

İLİMYURDU YAYINCILIK: 181

İnceleme-Araştırma

İslam Medeniyetinde Bilim Öncüleri Serisi - 1

ISBN: 978-605-2339-49-7

Kitabın Adı

İSLAM MEDENİYETİNDE BİLİM ÖNCÜLERİ / ASTRONOMİ

Proje Editörü

Mehmet Azimli

Kitap Editörü

Yavuz Selim Göl

Haziran 2021

İç Düzen

İlimyurdu Yayıncılık

Kapak Tasarımı

Yunus Karaaslan

Baskı-Cilt

Enes Basın Yayın ve Matbaacılık Ltd. Şti.

Litros Yolu' Fatih Sanayi Sitesi No: 12/210 Topkapı/İstanbul

Tel: 0212 501 47 63 Sertifika No: 45822

İlimyurdu
yayın ve eğitim kurumları için

Molla Gürani Mh. Akkoyunlu Sk. No: 36 Fındıkzade- Fatih / İSTANBUL

Tel.: 0212 533 05 35 Faks: 0212 631 53 69

www.ilimyurdu.com info@ilimyurdu.com

Sertifika No: 45032

Bu eserin tüm yayın hakları İlimyurdu Yayıncılık ve Eğitim Hiz. Ltd. Şti'ne aittir. Eleştirel makale ve dergilerde yapılacak kısa alıntılar dışında, bu kitabın bir kısmı veya tamamı, yayıncının izni olmadan yayımlanamaz.

mana
YAYINLARI

2021

Cahir b. Aflah

030057

J

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

Jābir b. Aflah

Abū Muḥammad **Jābir b. Aflah** al-Ishbīlī or al-Andalusī was a mathematician and theoretical astronomer who lived most likely in Seville during the first half of the sixth/twelfth century. Virtually nothing is known about his life, but his chronology seems well established due to the fact that: 1) Maimonides (d. 601/1204; *Guide*, 268–9) says that he was acquainted with Jābir's son; 2) According to Ibn al-Qifī (d. 645/1248), Joseph ben Yehudah ben Sham'un (d. 623/1226) brought Jābir's *Islāh al-Majisṭī* ("Revision of the *Almagest*") from Ceuta to al-Fustāt before 583/1187, where he revised the book with Maimonides (*Ta'rikh*, 319, 392–3); 3) Ibn Rushd (Averroes, d. 595/1198), in his *Mukhtaṣar al-Majisṭī* (abridgement of the *Almagest*), states that Jābir lived in his own century, which began in 500/1106 (Lorch, *Astronomy*, 86, 104); 4) Gerard of Cremona (d. c.583/1187) translated the *Islāh* into Latin before 570/1175 (Bellver, *Críticas a Ptolomeo*, 27–8).

Besides three minor mathematical works, which survive in Hebrew or Latin translations, his most important book,

preserved in Arabic as well as in Latin and Hebrew translations, is the *Islāh al-Majisṭī*, also titled *Kitāb al-hay'a* ("Book on cosmology"). A list of the extant manuscripts of the Arabic, Latin, and Hebrew *Islāh* is provided by Lorch (*Astronomy*, 88–94; *Manuscripts*). Another Arabic manuscript (Tehran, Majlis MS 1440SS) has more recently been identified by S. M. Muzaffari. The three manuscripts studied so far (Escorial MS 910 and 930, and Berlin MS 5653) correspond to two different recensions of the book, and the Berlin manuscript may represent the revision made by Maimonides and Joseph ben Yehudah (Lorch, *Astronomy*).

Jābir rewrote the *Almagest* to make it more accessible. As explained in the introduction (Bellver, Lugar): 1) he was interested only in the theoretical contents of Ptolemy's (d. c.175 C.E.) book because its practical applications had been rendered obsolete by Islamic *zīj*es ("astronomical tables"); 2) he specifically wanted to explain in detail the procedures and proofs that he found too brief, mathematically inconsistent, or purely approximative in the *Almagest*; 3) Ptolemy's only trigonometrical tool was Menelaus' (fl. 100 C.E.)